

v hladni senci, pihljaj je tihi vetrič in polajševal vročino — ali je čuda, da sem zaspal? Spal sem, in glej! zdelo se mi je, kakor da bi ono majhno zrnce, katero sem poprej ogledoval, pred-me stopilo ter tako govorilo: „Revež! zastonj si glavo beliš, da bi zvedil dogodke mojega dolgega življenja, mojo domačijo in pot, po kateri sem semkaj do tebe prišlo. Poslušaj tedaj to, kar ti tvoj človeški um razodeti ni mogel, odkriti ti hočem jaz samo.“

„Visoko, visoko gori na planini strlela je ojstra pečina stoletja ter stoletja v sinje nebo; v votlini enega vogala tičal je majčken, lepo stvarjen navadni kvarcov kristal in v sredi njega bilo sem jaz, malo zrnce, varno in mirno tičalo sem njemu v osrčji. Pridrville so se temne megle, razsajal je vihar in švigal blisk krog skale, ki je mene hranila, tresel je grom skale krog in krog — moja skala stala je nepremakljiva; pridrville so se plazi snega, trgali skale in ž njimi bobneli v dol — mene varovajoča peč stala je nepremakljiva; al tudi za-njo prišla je zadnja ura. S strašnim gromenjem privali se nekaj plaz — večji in močnejši kot po navadi, butne v skalo, ji odtrga v nebo štrleči greben ter urno ko blisk z odtrgano skalo vred v dolino drvi; zmiraj večji prihaja, pobera skale in grmovje sabo in zavrt v gost sneženi prah vedno dalje hiti. Par trenutkov in zopet je vse tiho, le tu in tam se še kak kos pečevja ali snega za njim vdere. Skala na planini še stoji, obsuta z nanešenim snegom, pa kako se je spremenila! Komaj jo spoznaš. Tisuče centov odtrgal je siloviti plaz, tudi vogal, kjer sem jaz mirno v kristalu počivalo.“

„V kamnitni strugi poleg derečega planinskega potoka leži odtrgana skala in jaz v nji, pokrit s kopicami snežnimi. Pretesno je potoku. Skoncoma sneg vodo v se popija, pa pride pomlad, vedno bolj narašča potok, preriniti se vé precej snega ne more, pa spodje ga in pod njim po skalah naprej drvi. Seboj podi šumeči in bobneči hudournik mnogo odtrganega, po pesti debelega kamnja in buta ž njim v mirno v strugi ležečo skalo, ter počasi tako kosček za kosčkom od nje okruši; meni vendar še nobena nevarnost ne preti, ker varno v sredi čepim. Tako minule so leta in leta, v katerih sem se s skalo le malo naprej pomikalo, pa prirnil je dereči potok zadnjič mojo varhinjo do nekega roba, čez katerega so valovi globoko globoko v temno brezdno šumeli, da se je voda, preden je do dna dospela, razkropila v gosto vodeno meglo. Veča in večja nastaja voda, kamnje v strugi se začne gibati, se dvigati, velik kup se ga nakopiči pred žlebom, po katerem divji potok v globočino dere. Novi potoki pridrvijo, se uprejo v nakopičeno kamnje, rinejo — rinejo — zdaj strašno zabobni, voda zašumi in cela kopica kamnja z mojo skalo vred plane čez strmino, da strašno bobni in ropoče deleč doli po skalah. Moja skalo zatelebi močni val proti ostremu robu iz dna moleče skale, da se razbije na mnogo kosov.“

„Hudi časi prišli so zdaj za me, ne varuje me več debela skala, komaj pest debel je zdaj kamen, ki v sebi hrani kristal in ž njim tudi mene. Od zdaj nimam miru ne pokoja. Močno valovje drvi kamen urno naprej, ter ga zatelebi zdaj na to zdaj na uno skalo, da se kosci odkrušijo in zmiraj tanjša varovajoča mi odeja postaja. Nastala je kmalo nevihta, dež je lil kot s škafa, da je potok narastel in mu je struga že bila pretesna. Vlije se čez skalnati breg, dere v dolino in ko šumeče morje pokrije lepo zeleno polje. S sabo vali kupe večega ali manjšega kamnja, nanešanega z odtrgano zemljo in z zruvanim drevjem in grmovjem. Sredi med to sodrgo je tudi moja hišica; oj, kako jo tarejo in stiskajo skale! Kako neusmiljeno jo premetavajo sèm in tje! Zadnjič — o groza! — trčite me mogočni skalnati ploši ter me razdrobite v drobne kosčke.“

„Zavarovano sem sicer še, akoravno ni moja hišica z mano vred večja kakor lešnik, ker še me je krila tanka odeja. Tudi to sem zgubilo! Komaj se je na polje nanešeno kamnje posušilo, ko spet povodenj pride. Voda spet

čez bregove stopi, se vlije čez kamnje, da zopet v stisko pridem. Ne dolgo, in voda zavali na me veliko ostro grušo, moja odeja počí, se razletí in jaz ubogo malo zrnce ležim brez odeje. Zgrabi me voda, ki vse sabo nosi, kar je majhnega, lahkega; pehá me brez pokoja naprej, zdaj se za tem kamenčkom ustavim, zdaj za uno koreninico skrijem, pa vse zastonj — majčkeno kakor sem, me vedno zopet vodica odnese. Pridem v nek hitri curek — oj kako brzo me voda pehá in goni. Zdaj menim, da je konec mojemu potovanju, prišlo sem namreč v neko malo planinsko jezero. Koliko sto in sto mojih bratov že tu najdem! Kdo bi mislil, da tudi tukaj mi ni dano, da si odpočijem dolgega popotovanja! Kje nek bi me voda odnesla, ker tukaj se jezero ne odteka? Ali ravno to, da se voda ne odteka, je znamenito. Teža vode je pritiskala na dno in sčasoma si pot naredila skozi votline in razpoke hribove; tukaj skozi voda odteka iz jezera v daljne, nižje kraje. Tudi mene voda kmalo zavleče v temno žrelo; kaj bo zdaj z menoj? Bom še kedaj beli dan zagledalo ali pa obtičalo v kaki razpoki podzemeljskega pota? Zgrabi me vrtinec in z mnogimi brati vred nastopim daljno pot; vedno naprej me žene voda po temnih razpokah kam — kdo vé?“ (Kon. prih.)

Šolske reči.

V poslednjem dopisu iz Gorice *) z zasluženno pohvalo omenjena deklamacija, ki jo je z ozirom na različnost jezikov sploh in goriško mnogojezičnost posebej zložil slavni ondašnji profesor A. Marušič ter jo natisniti dal v letošnjem programu goriške gimnazije, se glasi tako-le:

Prekletstvo in blagoslov

ali

Mavra nad jeziki.

Napuha duh jezike razdeluje,
Nebeški duh v ljubezni jih združuje.
(po sv. Avg.)

Kjer Frate in Tigris, priči preveljavni,
Pripovedujete vsem vekom čine,
Ki jih na plodni Senaarski ravni
Počeli so prvenci zgodovine:
Po zgodbi neki tam že starodavni
Birs-Nimrodske slovijo razvaline.
Poslušajmo tedaj Kliono zvesto,
Kaj groblja ta, kaj to pomeni mesto!

Naš rod, kot sužnik kačjega napuha,
— Tak o Babêlu listi prav'jo sveti, —
Napenjal sile vse je rok in duha,
Ker sklep mu bil, — nebó z naskokom vzeti.
Pa On, ki drzni trop mu je le muha,
„Ustavi se!“ veli titanski četi;
In kar bi trenil, — konec je besnem' boju,
Razruša se, kar človek zidal v znoju.

In takrat, glej, nebeški dar jezika,
Skor vsega cvet, kar duh človeški vplodi,
S katerim stvar se Stvarnika dotika,
Zapadel milotužni je osodi. —
Ak jezik bil ljudem je pred spodtika
Na potu, kodar Bog in vest jih vodi;
Zdaj strelovod postal je sodbi Božji
Na oholosti človeške šibkem stožji. —

Odkod na svetu srd, razpor, nesloga?
Zakaj sosedu sosed hrbet kaže?
Ni mar ljubav človeštva b'la naloga?
In pravde mednarodne vsake baže — ?
Kje z un'ni vred izvira ta nadloga?
Od kod, kar sicer imé človeško maže? —
Jezikov zmeda mati je nemila,
Ki toliko kačjih hčer je porodila.

Da pleme pleme črti in preganja,
Da národ národ v sužnost odpeljuje,
Zatira ga, ak rad se mu ne vklanja;
— Povestnica nam jasno to spričuje, —

*) V tem dopisu na str. 311. v 31. vrsti od zgoraj prosimo brati kako neprilичno za Slovence namesto kako prilično.

In da Hebrejci izraz ima psovanja
„Gojim“ za vse, kar koli mu vkljubuje;
Da Grk in Rimci „barbarstvo“ sploh naziva,
Kar ptuje je: — ni zmes mar tega kriva?

Če z „džjavri“ pita nas Turčin nemili,
Slovan soseda tih'ga „Nemec“ kliče;
Ak Lah pod jarem „slavo“ našo silí,
In Madžar spet nas s „Tóth nem ember“ *) viče (!):
Gotovo duh tú svade rogovíli,
Nesloge duh, ki zlobe plod ga miče.
„Ne razumem“! — Ta kal že večkrat bila,
K' je srd, razpor in vojske zaplodila.

„Ne razumem“! — Nesreča pač velika
Za rod naš revni v solzni tej dolini
Babêlska zmes, jezikov je razlika. —
Pa — kakor grom in strela na višini,
Zvun groze, vsemogočnosti je slika,
Al pa vihár, ki trdni žuga lini,
Vedré zrakove premodrost skazuje,
Glej jezik tud' oboje potrduje.

Gospodov namreč tak je zakon večni,
Da z zlega blagor mora se roditi.
Jezikov trud razloček prenesrečni
Od dveh strani je treba presoditi.
Prekletstvo je! — Resnici tej nevšečni
Se prvo mora mesto prepustiti.
Da vir bogastva duhu je in svetlosti,
Izkaz je to nadzemeljske modrosti.

In res, za v labirint duha prečudni
Kdo rešno nit Arjadinó nam prede?
Kdo glavi kaže pot nek uka trudni?
Odkod imajo tečno hrano vede?
Kdo znanstev blagih je ključar priljudni?
En jezik sam? — To sanje so le bléde!
Ključavnic že zakladnica skor vsaka
Po več ima; — pri znanstvih ni mar taka?

Jezikov množstvo kazni Božja ni le,
Tud' — žark prelep nebeske je svetlobe.
Iz dobrotljivosti brezkončno mile
Premodri vlil ga je v duhá tesnobe,
Da so v kalejdoskop se spremenile;
Pač res, zrkalo Božje smo podobe! —
Trditve te da niso brez veljave,
Spričujejo jeziške preiskave.

Kar zvezd tedaj na nebu je razlika,
Kar brezštevilnih vrst in barv cvetlice,
Kar pevcov v logu razna je oblika,
Kar glas ljudi vès razni in razno lice:
Glej to jeziške raznosti je dika,
To čudotvor Očetove pravice. —
Toraj previdnost v prahu zdaj molimo,
Ter jezik, um, srcé ji poklonimo!

Priznajo naj človeški vsi rodovi,
Da čudne Božje pótá so in dela! —
Pa čuj! — od kod, ki slišim jih, glasovi?
Zakaj Sionska hči je ostrmela?
Kaj čud'jo tak Arabski se sinovi?
Krečane tud' je groza spreletela;
In Partijani, Rimci in Medjani
Strmijo vsi v Sionskih ul'cah zbrani!?

Strmé veselja vsi, ker dan je sveti,
Ko Božji Duh prenavlja zemlje lice.
Radujte se vsi narodi zakleti!
Odprte že jezikov so temnice:
Poslanci Božji ognja svet'ga vneti
V jezikih vseh razlagajo resnice.
Napuha duh jezike razdeluje,
Nebeski Duh v ljubezni jih zdržuje!

Ni ga tedaj razločka več na svetu
Med Grkom in barbarjem zanič'vanim;
Le bratje smo si v novem tem zavetu,
In narodom k edinosti pozvanim
Enak je cilj odločen po Očetu,
Enaka čast mogočnim in — teptanim.
Rodov prekletbo — Milost je pregnala,
In mavra nad jeziki je prisjala!

*) Slovan ni človek.

Gorica draga, domovina mila!
In Ti Gimnazija, Mati ljubeznjiva,
K' jezikov si šestero nas učila!
Hvaležnih Vama src ljubezen živa
To pesem danes bi rada posvetila;
To pesem, ki jo priča zanesljiva.
Da v šolah teh, pri znanstev mizi zlati,
Slovenski jezik z drugimi se brati.

Ozir po slovanskem svetu.

S r b i j a.

Zemlja in národ srbski.

Popisal dr. Ivan Podlišček v Topóideru.

(Podlistek.)

1. Iz zemljopisa za srbske šole posnamem še kratek popis, pa samo najimenitnejše mesta v spomin vzamem; vse drugo pustim do tistihmal, kadar bom globokeje v srbsko zemljo prišel.

2. V valjevskem okrožji, ktero ima štiri sreze, je glavno mesto Valjevo na Kolubari, ki je jedna največih rek kneževine srbske. Valjevo je sedež okrožnega načelníčstva (Kreisamt) in (okružnega suda) okrožne sodbe, ima eno cerkev, šolo, 1200 prebivavcov in imenitno trgovino. V Valjevem so zdaj skoraj vse čete prostovoljcev in od tod bojo v Bosnijo udarile, kakor se pripoveduje; tudi en Krajec je med njimi, g. Janez Pohar, bivši bogoslovec iz Gorice, rojen v Begnjah na Gorenskem.

3. V šabačkem okrožji, ktero tri sreze ima, je glavno mesto, Šabac na Savi, sedež škofa, načelníčstva in sodbe okrožne, ima eno cerkev, pol gimnazije, druge šole in 3600 prebivavcov. V Šabacu je tudi turški grad ali trdnjava. Blizo Šabca je mišarsko polje, na katerem so Srbi pod Črnim Jurjem Turke jako našeskali.

4. V podrinskem okrožji (ime od reke Drine), ktero iz treh srezov sestoji, je glavno mesto Loznica blizo reke Drine, je sedež načelníčstva in sodbe okrožne, ima eno cerkev, šolo in 1500 prebivavcov. Blizo tega mesta so stare razvaline „Kovilje“ imenovane. Sokol, trdnjava, v kateri sami Turci živé, ima dve turške žamiji (cerkvi). V podrinskem okrožji je dosti svinčene rude.

5. Uzičko okrožje ima pet srezov, glavno mesto je Užica na Detini, je sedež načelníčstva in sodbe okrožne. V Užici je tudi normalna šola in ena pravoslavna cerkev pa petnajst turških žamij (cerkev), med 4900 prebivavci je 3700 Turkov! Blizo Užice je samostan Arilje, postavljen leta 1237 pod kraljem srbskim Urošem velikim Nemaníču V.

6. Čačansko okrožje ima 4 sreze. Glavno je mesto Čačak na Moravi, sedež škofa uziškega, okrožjega načelníčstva in okrožne sodbe, ima eno šolo, cerkev in 1200 prebivavcov. Blizo Čačaka je imeniten samostan Žiča, posvečen svetemu Savu. V tem kloštru so se srbski kralji kronali. V tem okrožji je tudi kloster Studenica na reki Studenici, ki je osnovan po kralju Štefanu I. Nemaníču leta 1165. V slavnem tem samostanu so pokopališča srbskih kraljev iz roda Nemaníčev.

7. Rudničko okrožje ima 3 sreze. Glavne so mesta Rudnik in Majdan, ki sta že v starodavnosti imenitne mesti bila, kjer so srbski kralji rude kopali in denar kovali. Bruznica je sedež načelníčstva in sodbe okrožne, ima eno cerkev, šole in 250 prebivavcov. To mesto stoji med velikimi planinami.

8. Kragujevačko okrožje ima tri sreze. Glavno je mesto Kragujevac na Lepenici, je sedež okrožnega načelníčstva in okrožne sodbe, ima 3000 prebivavcov, eno cerkev, šolo in pol gimnazije. Topola je vas, v kateri je Črni Juri svoj sedež imel in kjer je eno cerkev sozidal, v kateri ima njegov rod svoje pokopališča. Tukaj je tudi šola.

9. Jagodinsko okrožje ima dva sreza. Glavno mesto je Jagodin, sedež okrožnega načelníčstva in okrožne